પ્રસ્તાવના.

બાળવર્ગમાં ઘણા ભાગે અનટ્રેન શિક્ષકો હોય
તેથી તેમનું શિક્ષણ બોજારૂપ થઇ ન પડે અને
ર્ગના શિક્ષકોને હમેશનાં પાઠ આપંવાની
ગતા હાથ લાગે તે હેતુથી આ ભાગ પ્રગટ
ો છે, તો તેનો રૂડો ઉપયોગ થઈ કેવળ ન-
ક્રાવવાની વ્યવસ્થામાં સુધારો થશે.

૧-૧૧-૦૫ છ. લ. શાહ.

શ્રી

*સરળ દેશી હિસાબ ધોરણ બહાર અને પહેલું.

ધોરણ બહાર–બાળવર્ગ.

આંકનું શિક્ષણ

પાઠ ૧ લો–એકથી દશ સુધી.

સૂચના—બાળકોને આંક શરૂ કરતાં સાદી સંખ્યાનો ઉપયોગ કરવો નહિ વસ્તુવડે અંકોનો વિચાર તેમના મનપર ઠસાવવો. પહેલાં તો તેમને ગણતરી કરતાં શિખવવું, અને તેમાં જેમ જેમ ગમ પડે તેમ તેમ કડીઓ અને સળીઓની મેળવણીથી, આકારના કકડાઓથી કે અનુકૂળ પદાર્થ વડે અંકોનાં રૂપ ગોઠવરાવવાં; અને સમજ પડી હોય તે અંક આકારનાં પત્તામાંથી શોધાવવો. પછી તે દરેક અંક કાળા પાટિયા પર ચ કવડે કઢાવવો. જે છોકરાં અટકી પડે કે એડાળ આકાર કાઢે તેમને શિક્ષકે મદદ આપવી, અને એ બધી તૈયારી થયા બાદ સ્લેટપર લખાવવું. આકાર સફાઈ-બંધ અને સીધા કાઢવાપર વારંવાર ટોકણી કરી પહેલેથી સારૂં લખવાની ટેવ પાડવી.

એકથી દશ સુધીનુ શિક્ષણ.

એકડે એક.

સાધન—અનુકૂળ હોય તેવી એકેક વસ્તુ.

આરંભપ્રશ્ન–એક વસ્તુનું ભાન.

(૧) તમારે માથાં કેટલાં છે? (૨) તમારે નાક કેટલાં છે? (૩) તમારે મોં કેટલાં છે? (૪) તમારે પેટ કેટલાં છે?

---

* લખનાર–છગનલાલ લલ્લુભાઈ શાહ, દેશીનામાવાળા.

(૫) તમારે માથે કેટલી ટોપી છે? (૬) મેં કેટલી પેન પકડી છે?
(૭) આ કેટલા પૈસા છે ? (૮) સૂરજ કેટલા ઉગે છે?

મુખ્ય વિષય–એકનો આકાર.

(૯) આ કડીનો આકાર કેવો છે? એવી બીજી ચીજનાં નામ દો. (૧૦) મેં કેટલી સળી પકડી છે? (૧૧) આ કડીને સળી પાસે ગોઠવું છું. હવે કયો આકાર થયો તે કહો? એનું નામ **એકડેએક** કહેવાય. બધાં છોકરાં સાથે બોલો. (૧૨) અમુક નંબર તમે એકડો ગોઠવો? (૧૩) તમે કહો કે કઈ વસ્તુની મેળવણીથી એકડેએક ગોઠવો? (ઘણા પાસે ગોઠવરાવવો).

એકડેએક લખાવવા.

(૧૪) તમે આ પાટિયા ઉપર સળી ચિતરો. (૧૫) તમે આ પાટિયા ઉપર કડીને ચિતરો. (૧૬) તમે આ પાટિયા ઉપર કડી ચિતરો અને તેને અડકાડીને સળી ચિતરો. (૧૭) બધાં છોકરાં બોલો એ શેનો આકાર થયો ? (ઘણાં ખરાં પાસે ચિતરાવવું.) (૧૮) તમે આ આકારનાં પત્તાં-માંથી એકડો શોધી લાવો. (૧૯) તમે એવો બીજો એકડો શોધી લાવો ? (૨૦) પત્તાંના એકડામાં અને તમારા એ-કડામાં ફેર છે તે હું સુધારૂં છું. (૨૧) તમે પત્તાં જેવો એકડો કાઢો. આજે શું ભણ્યા ? **એકડેએક.**

પુનરાવર્ત્તન

બધાં છોકરાં એકડેએક લખી લાવો.

બગડેબેનું શિક્ષણ

સાધન–પ્રત્યેક પદાર્થનાં બબ્બે નંગ.

આરંભપ્રશ્ન–બેનું ભાન કરવું.

(૧) તમારે કાન કેટલા છે ? (૨) તમારે આંખો કેટલી છે ?
(૩) તમારે હાથ કેટલા છે ? (૪) આ બારીનાં કમાડ કેટલાં છે?

મુખ્ય વિષય–બે ગણતાં શિખવવા.

(૫) તમારી સ્લેટ બતાવો તે કેટલી છે ? હું તમને એક આપું છું તો હવે કેટલી થઇ ?

(૬) આ એક પેન છે અને તમારી એક પેન લઉં તો કેટલી થાય?

(૭) આ એક કાંકરી છે તેની બે કરવી હોય તો કેટલી નાંખવી?

(૮) તમે પહેલા બે નંબર ઉભા થાઓ. તમે તેની ગણતરી કરો-એક, બે.

બેમાંથી એક કમી કરવો

(૯) તમારી બે સ્લેટમાંથી એક પાછી આપો તો કેટલી રહેશે?

(૧૦) બે ખુરશીઓમાંથી કેટલી ઉઠાવું તો એક રહેશે?

(૧૧) કેટલીવાર એક લઇએ તો બે થઇ શકે?

(૧૨) મારી પાસે બે કાંકરી છે તેમાંથી એક તમને આપું અને બીજી જમુને આપું તો કેટલી રહે?

(૧૩) લુલા છોકરાને સાજા પગ કેટલા? કાણાને સારી આંખ કેટલી હોય?

(૧૪) તમે કહો એક વત્તા કે બે વત્તા કહેવાય?

બેનો આકાર ગોઠવવો.

(૧૫) આ કડીઓ અને સળીઓથી એકડો ગોઠવો.

(૧૬) મેં તેના ઉપર અડધી કડી ગોઠવી, કહો શેનો આકાર થયો? એનું નામ **બગડે બે**. બધા સાથે બોલો. (ઘણા પાસે કરાવવો.)

(૧૭) આ પત્તામાંથી બગડો શોધી કાઢો?

(૧૮) તમે પાટિયા ઉપર બગડે બે ચિતરો? (બતાવવું)

(૧૯) આજે શું શિખ્યાં, કાલે શું શિખ્યાં હતાં? (બધા બોલો)

(૨૦) તમે મારી સામે બે આંગળી બતાવો? તમારે શું કરવા ઘેર જવું હોય ત્યારે આ નિશાની કરો? (સમજાવવું)

(૨૧) પહેલાં બે ઉભા થાવ અને નંબર બોલો. છેલ્લાં બે ઉભા થાઓ અને નંબર બોલો?

પુનરાવર્તન.

બધાં છોકરાં એકડેએક અને બગડેબે લખી લાવો.

ત્રગડે ત્રણનું શિક્ષણ.

પાછળ બતાવ્યું તેમ ત્રણની ગણુતરીનાં સાધન. રાખીને શિખવવું. તેમાં નીચેનો ક્રમ જાળવવો.

(૧) ત્રણ રીતે ત્રણનું ભાન કરવું. **અ** ૨ માં એક ઉમેરીને, **બ** ૧ માં ૧+૧ ઉમેરીને, અને **ક** ૧ માં ૨ ઉમેરીને.

(૨) ત્રણમાંથી ૧ કમી કરતાં અને ૨ કમી કરતાં શિખવવું.

(૩) ત્રણનો આકાર પદાર્થ વડે ગોઠવી, પાટિયા ઉપર ચિતરાવવો અને પત્તાંમાંથી શોધાવવો.

(૪) ૧, ૨ અને ૩ માં મોટી રકમ કઈ તે સમજાવવું.

(૫) ત્રણ ત્રણની ટુકડી પાડી નંબર બોલતાં શિખવવું.

(૬) પુનરાવર્ત્તનમાં ૧ થી ૩ સુધી લખી મંગાવવું.

ચોગડે ચારનું શિક્ષણ.

(જુઓ ત્રગડે ત્રણની પદ્ધતિ.)

પાંચથી નવ સુધીનુ શિક્ષણ.

બનતા સુધી પાંચ આંકડા ઉપર પ્રમાણે શિખવવા. અને છથી નવ સુધીના આંકડા એકેક ઉમેરીને શિખવવા. સોની એકડા પૂરી થાય એટલે ૬ થી ૯ સુધીના અંકો ઉમેરવા અને બાદ કરવાની ટેવ પાડવી.

દસનું શિક્ષણ.

સાધન—પદાર્થનાં દસ નંગ હાજર રાખવાં.

આરંભ પ્રશ્ન.

(૧) ૬ ને ૨, (૨) ૮ ને ૧, (૩) ૯ ને ૧, (૪) તમારા બે હાથની આંગળીઓ ગણો. (૫) તમે નવ લખો જોઇએ? (૬) દશ લખો?

મુખ્ય વિષય.

(૧) આ મેં શું ગોઠવ્યું? એકડાની જોડે શું મૂક્યું છે? એનું નામ દશ કહેવાય. આ પત્તામાંથી દશ શોધી કાઢો. તમે પાટિયા ઉપર દશ લખો? તમે કહો કે પહેલું શું

લખ્યું? પછી શું લખ્યું? એનું નામ કદી નહિં પણ મીડું કહેવાય. શું કહેવાય? શાનું નામ મીડું? કોના આગળ મીડું કર્યું?

તમે એકડેએકથી નવ સુધી લખો. કહો દરેક વખતે કેટલા આંકડા પાડયા? એકેક. દશને વાસ્તે કેટલા આંકડા માંડવા પડે? એકેક આંકડાની રકમને એકમ કહેવી. શું કહેવું? એકમ કયા કયા? ઠીક ત્યારે દશમાં બે આંકડા માંડવા પડે છે તેનો વિચાર કરીએ. આ દસ સળીઓ છે તેની જુડી બાંધીએ તો કેટલી થાય? પછી તેમાંથી કંઈ વધે કે નહિ? જે જુડી બાંધી તે શાની? માટે તેને ૧ દશકની જુડી કહી શકીએ અને તે કારણથી દશકનો આંક ૧ લખીએ અને કંઈ વધ્યું નહિ તેની વતીનું એકમમાં મીડું કરીએ એટલે દશ લખાય? દશના આંકડામાં એકડો દશકનો કહેવાય, શું કહ્યું? મીડું એકમનું કહેવાય, શું કહ્યું? શા માટે મીડું આવે. મીડાનો અર્થ શું? આજે શું શિખ્યા? ૧ થી ૧૦ સુધી બધાં છોકરાં બોલી જાઓ.

પુનરાવર્ત્તન.

૯ લખો-૧૦ લખો? ૭ ને ૩? ૬ ને ૩? ૯ ને ૧? ૧૦ માં ૧ ઓછો? ૯ માં ૧ ઓછો? ૮-૧૧ ઇત્યાદિ.

૧૧ થી ૨૦ સુધીનું શિક્ષણ.

સાધન-દશ કોડીનું ઝૂમખું, દશ મણકાની શેર અથવા દશ વસ્તુ સમાવેલી થેલી અને દશ છુટાં નંગ.

આરંભ પ્રશ્ન.

(૧) આ કોડીનું ઝૂમખું ગણો તેમાં તે કેટલી છે તેમાં ૧ નાખું તો કેટલી થાય? આજે તે તમને શખવું છું

મુખ્ય વિષય ગણતાં શિખવું.

(૨)	આ દશ કોડીમાં	૧ નાખું તો	કેટલી થાય?	= ૧૧
(૩)	,,	૨ નાખું	,,	= ૧૨
(૪)	,,	૩ નાખું	,,	= ૧૩
(૫)	,,	૪ નાખું	,,	= ૧૪
(૬)	,,	૫ નાંખું	,,	= ૧૫

ઉથલાવીને—દશમાં કેટલા નાખવાથી અગીઆર થયા? તેમાં દશક કેટલા અને એકમ અથવા છુટાં નંગ કેટલાં? તેજ પ્રમાણે બધા અંકને ઉથલાવીને પૂછી ખાત્રી કરવી.

લખતાં શિખવવું.

તમે અગીયાર ગણો? તમે તેર ગણો? તમે પંદર કરો? અગીયારમાં કેટલા દશક અને કેટલા એકમ? માટે પાટિયાપર તે લખવા હોય તો દશકનો ૧ અને એકમનો એક એમ બે એકડા જોડે લખાય. જુઓ હું લખું છું, તમે આ પત્તાંમાંથી ૧૧ શોધી કાઢો. ૧૧ માં દશકનો આંકડો બતાવો? તમે એકમનો આંકડો બતાવો. તે પ્રમાણે બધા અંકોમાંથી પૂછી પાકું કરાવવું. બધા અંકો સમજાવ્યા પછી પહેલેથી વંચાવવું, બાદ સ્લેટપર લખાવવું. જરૂર પડે તેટલીવાર લખાવવું. પછી સ્લેટ સાફ કરાવવી—અને પુનરાવર્ત્તન કરાવવું.

૨૧ થી ૧૦૦ સુધીનું શિક્ષણ.

૨૧ ને માટે દશકનાં બે જુથ, ૩૧ માટે ત્રણ જુથ અને ૪૧ માટે ૪ જુથ તૈયાર રાખીને શિખવવું અને તે પ્રમાણે સો સુધી શિખવવું.

એકડેએક.

૧	૧૧	૨૧	૩૧	૪૧	૫૧	૬૧	૭૧	૮૧	૯૧
૨	૧૨	૨૨	૩૨	૪૨	૫૨	૬૨	૭૨	૮૨	૯૨
૩	૧૩	૨૩	૩૩	૪૩	૫૩	૬૩	૭૩	૮૩	૯૩
૪	૧૪	૨૪	૩૪	૪૪	૫૪	૬૪	૭૪	૮૪	૯૪
૫	૧૫	૨૫	૩૫	૪૫	૫૫	૬૫	૭૫	૮૫	૯૫
૬	૧૬	૨૬	૩૬	૪૬	૫૬	૬૬	૭૬	૮૬	૯૬
૭	૧૭	૨૭	૩૭	૪૭	૫૭	૬૭	૭૭	૮૭	૯૭
૮	૧૮	૨૮	૩૮	૪૮	૫૮	૬૮	૭૮	૮૮	૯૮
૯	૧૯	૨૯	૩૯	૪૯	૫૯	૬૯	૭૯	૮૯	૯૯
૧૦	૨૦	૩૦	૪૦	૫૦	૬૦	૭૦	૮૦	૯૦	૧૦૦

મનોયત્ન.

(૧) ૨૫, ૪૭, ૭૨, ૮૫, અને ૯૬ કેમ થાય ?
(૨) તમે દશથી એક સુધી ઉલટા બોલો ?
(૩) ૭૯, ૩૪, ૬૭, ૮૭, ૫૫, ૬૫ ને ૪૭ વાંચો.
(૪) મોટામાં મોટી એક આંકડાની રકમ કઈ?
(૫) નાનામાં નાની બે આંકડાની રકમ કઇ?
(૬) ૮૭, ૬૪, ૫૮ અને ૭૫ માં દશક કેટલા અને છુટા કેટલા ?

એકાથી દાનનું શિક્ષણ.

પદાર્થને જેટલીવાર લઇએ તેટલા ગણો જવાબ આવે. ગુણાકાર અને સરવાળાની કૃતિથી તે સાબિત કરવું. તેમ આવડ્યા પછી છોકરાં પાસે પ્રયોગ કરાવવો અને તે જેમ જેમ તૈયાર થાય તેમ તેમ પાટિયાપર લખવો.

એકાનું શિક્ષણ.

સાધન—ઘડિયો શિખવી શકાય તેટલાં પદાર્થનાં નંગ.

આરંભપ્રશ્ન—એકગણું ગણવાના પ્રશ્ન.

(૧) ૧ છોકરાનાં પેટ કેટલાં ? (૨) ૨ છોકરાનાં પેટ કેટલાં? (૩) ૩ ગાયનાં પૂછડાં કેટલાં ? (૪) ૪ ગાયનાં પૂછડાં કેટલાં? (૫) ૭ વાર એકેક કાંકરી ટેબલપર મૂકો તો કેટલી થશે? ૭ શી રીતે થાય ? એમ સાતવાર ક્રમે રવા કરતાં એક સહેલી રીત છે તે તમને શિખવું છું.

મુખ્ય વિષય.

૧ કાંકરી એકવાર લઇએ તો કેટલી થાય ? આમાં લેવાની વસ્તુ કેટલી છે ? અને તે કેટલીવાર લીધી છે ? જેટલીવાર લીધી હોય તે પહેલું બોલાય, અને જેટલી વસ્તુ લીધી તે પછી બોલાય—માટે એકવાર એક કાંકરી લીધી તો એક એકુએક આમ બોલાય, અને તે પાટિયા પર ૧૧૧ આમ લખાય. શી રીતે લખાય ? પહેલો એકડો શાનો ? બીજો એકડો શાનો? અને ત્રીજો એકડો શાનો ? કયું પલાખું લખ્યું ? (ઘણાખરાને પૂછવું.)

આ ઢગલીમાંથી બે વાર એકેક કાંકરી લઉં છું તે કેટલી થશે? કેટલીવાર લીધી? એકેક લીધી માટે શું ગણવું ? કેટલા એકું ગણવા ? જુઓ ત્યારે તે ૨ ૧ ૨ આમ

લખાય. પહેલો બગડો શાનો ? એકડો શાનો ? અને છેલ્લો બગડો શાનો ? એ શું લખ્યું–બધા વાંચો.

એ પ્રમાણે દસેએકું દસ સુધી શિખવવું. એકેક વસ્તુ ઘણીવાર લઇએ અને તે ઉમેર ઉમેર કરીને, ગણીએ તો ઘણું લાંબું થાય માટે એકે ગુણવાની જરૂર છે. એ વાત પણ સમજાવવી. આખો ઘડિયો શીખવી રહ્યા પછી પાટિયામાં જોઇને બોલાવવો અને નકલ કરાવવી. પછી એકાદવાર લખવાનો વખત આપવો. બાદ સ્લેટ સાફ કરાવી પુનરાવર્ત્તન કરવું. તેમાં એકગણા કરવાના દાખલા પૂછવા.

૬નું શિક્ષણ.

આરંભ પ્રશ્ન.

(૧) નવ એકું નવ કરી બતાવો. (નવ વાર એકેક પદાર્થ લેવો જોઇએ.)

(૨) તમારે હાથ કેટલા છે ? તેમાં તમારા ભાઇના હાથ મેળવું તો કેટલા થાય ? (૩) ૩ વાર બબ્બે કાંકરી લેવાથી કેટલી થશે ? (૪) તમે ગઇ કાલે શું ભણ્યા હતા ? તે પછીનો ઘડિયો આજે શિખવું છું.

મુખ્ય વિષય.

જુઓ આ ઢગલીમાંથી બે વસ્તુ હું લઉં છું. મેં તે કેટલીવાર લીધી? કેટલી વસ્તુ લીધી. ત્યારે એકવાર બે વસ્તુ લીધી ખરી કે ? તમે ગઇ કાલે એકવાર એક વસ્તુ લીધી હતી તેનું પલાખું શી રીતે લખ્યું હતું ? ત્યારે આજે એકવાર બે વસ્તુ લીધી માટે તે શી રીતે લખાશે ? એક બે બે. જેમ એકને બદલે એકું વાપરવાના તેમ બેને બદલે દુ વાપરો અને ફરીથી બોલો ? ના સમજ પડે તો છેવટે કહેવું કે એક દુ દુ. શું કહ્યું ? તેને પાટિયાપર લખું છું તે જુઓ. તેમાં એકડો શાનો, પહેલો બગડો શાનો, અને બીજો બગડો શાનો ? બેને બદલે હવે શું બોલશો ?

હવે ઢગલીમાંથી બેવાર બબ્બે કાંકરી તમે લો અને બતાવો કે કેટલી થાય ? કેટલાવાર દુ થઇ ? બેવાર કેટકે-

ટકી લીધી માટે બીજું પલાખું ૨ ૨ ૪ આમ લખાય. પ્રત્યેક આંકડો શાનો તે પૂછી ખાત્રી કરવી. એ રીતે દાએ-દુએ ૨૦ સુધી પ્રત્યક્ષ કરાવીને પાટિયાપર ધડિયો લખવો. તે ઉપરથી બેને બે ચાર, અને ચારને બે ૮ એમ બબ્બેના સરવાળા પણ પૂછવા અને ઓછા કરવાના પણ પૂછવા બાળકો પાસે તે વંચાવવો, અને પુનરાવર્ત્તન કરાવવું. તેમાં બેગણું કરવાના પ્રશ્નો પૂછવા, તેમ કેટલાંક પલાખાં પણ લખાવવાં.

તરી વગેરેનું શિક્ષણ.

એકા અને દુ માફક બધા ધડિયા શિખવવાં. ૩ ને તરી, ચારને ચોક ઇત્યાદિ નામો પ્રસંગ આવ્યે શિખવવાં અને ગુણાકાર તથા સરવાળાનો ઉપયોગ કરવો

એકા.

૧	૧	૧	૧	૨	૨	૧	૩	૩	૧	૪	૪	૧	૫	૫
૨	૧	૨	૨	૨	૪	૨	૩	૬	૨	૪	૮	૨	૫	૧૦
૩	૧	૩	૩	૨	૬	૩	૩	૯	૩	૪	૧૨	૩	૫	૧૫
૪	૧	૪	૪	૨	૮	૪	૩	૧૨	૪	૪	૧૬	૪	૫	૨૦
૫	૧	૫	૫	૨	૧૦	૫	૩	૧૫	૫	૪	૨૦	૫	૫	૨૫
૬	૧	૬	૬	૨	૧૨	૬	૩	૧૮	૬	૪	૨૪	૬	૫	૩૦
૭	૧	૭	૭	૨	૧૪	૭	૩	૨૧	૭	૪	૨૮	૭	૫	૩૫
૮	૧	૮	૮	૨	૧૬	૮	૩	૨૪	૮	૪	૩૨	૮	૫	૪૦
૯	૧	૯	૯	૨	૧૮	૯	૩	૨૭	૯	૪	૩૬	૯	૫	૪૫
૧૦	૧	૧૦	૧૦	૨	૨૦	૧૦	૩	૩૦	૧૦	૪	૪૦	૧૦	૫	૫૦
૧	૬	૬	૧	૭	૭	૧	૮	૮	૧	૯	૯	૧	૧૦	૧૦
૨	૬	૧૨	૨	૭	૧૪	૨	૮	૧૬	૨	૯	૧૮	૨	૧૦	૨૦
૩	૬	૧૮	૩	૭	૨૧	૩	૮	૨૪	૩	૯	૨૭	૩	૧૦	૩૦
૪	૬	૨૪	૪	૭	૨૮	૪	૮	૩૨	૪	૯	૩૬	૪	૧૦	૪૦
૫	૬	૩૦	૫	૭	૩૫	૫	૮	૪૦	૫	૯	૪૫	૫	૧૦	૫૦
૬	૬	૩૬	૬	૭	૪૨	૬	૮	૪૮	૬	૯	૫૪	૬	૧૦	૬૦
૭	૬	૪૨	૭	૭	૪૯	૭	૮	૫૬	૭	૯	૬૩	૭	૧૦	૭૦
૮	૬	૪૮	૮	૭	૫૬	૮	૮	૬૪	૮	૯	૭૨	૮	૧૦	૮૦
૯	૬	૫૪	૯	૭	૬૩	૯	૮	૭૨	૯	૯	૮૧	૯	૧૦	૯૦
૧૦	૬	૬૦	૧૦	૭	૦૭	૧૦	૮	૮૦	૧૦	૯	૯૦	૧૦	૧૦	૧૦૦

મનોયત્ન.

(૧) એક વર્ગમાં ૭ છોકરા છે દરેકને બબ્બે પેન આપું તો કેટલી જાય? (૨) ત્રણ ટકાના પૈસા કેટલા? (૪)

પાંચ દુ, તરી, ચોક, પંચક્કુ અને છકડું એટલે શું? (૬) ૬ ગાયોના પગ કેટલા? (૭) ૩૬ પતાસાંના ચોક અને છકડાં કેટલાં? (૮) એક પૈસાની ૯ લખોટી તો ૮ પૈસાની કેટલી?

અગીઆરાનું શિક્ષણ.

સાધન—ઘડિયો પૂરતાં પદાર્થનાં નંગ—જેમાં દશ દશકનાં ઝૂમખાં અને તે ઉપરાંત છૂટાં નંગ વાપરવા પૂરતાં હાજર જોઇએ.

આરંભ પ્રશ્ન

(૧) ગઇ કાલ શું શિખ્યા હતા? (૨) ચાર દાન? (૩) દશ ને એક? (૪) ચાર દશક ને ચાર એટલે કેટલા એકમ? (૫) દાન પછી શું શિખવું?

મુખ્ય વિષય.

દશક+૧=૧૧ અગીયાર એકવાર લઇ બતાવો. ૧૧ ૧ ૧૧ દશક+૧+દશક+૧=બેવાર અગીયાર, લઇ બતાવો; કેટલા થયા? દશકમાં દશક ઉમેરો અને એકમમાં એકમ ઉમેરો કહો બે દશકને બે થયા તેના એકમ કરો. ત્યારે અગીયાર ભેગા કરવાથી કેટલા થાય? જુઓ તે હું લખું છું તમે વાંચો ૧૧ ૨ ૨૨.

હવે . દશક+૧ (અગીયાર) +દશક + ૧ (અગીયાર + દશક + ૧ (અગીઆર=ત્રણવાર અગીઆર લઇએ તો કેટલા દશક અને કેટલા એકમ થાય? ૩ દશક ને ૩ એકમના એકમ કેટલા? માટે ત્રણવાર અગીઆર લઇએ તો આમ લખાય તમે તેને વાંચો. ૧૧ ૩ ૩૩.

ઇત્યાદિ કરીને ઘડિઓ પૂરો કરવો. પછી ઘડિઆના અંકોપરથી ૧૧ + ૧૧, ૨૨ ને ૧૧, ૩૩ ને ૧૧ એમ ઉમેરવાનું પૂછવું. પછી ઉલટી રીતે એટલે બાદ કરવાનું પૂછવું. એમ ઉલટપાલટ સ્વાલથી ઘડિયો પાકો કરાવી બધાં પાસે વંચાવવો અને સ્લેટપર લખાવવો પુનરાવર્તનમાં ઘડિયો લખી મગાવવો અથવા તો તેના ઉપયોગનાં લેખાં પૂછવાં.

બારા વગેરેનું શિક્ષણ.

જેમ અગીઆરા શિખવીએ તેમ જ બારા વગેરે એટલે ચાલીસા સુધી પદાર્થવડે શિખવવા અને સરવાળા બાદબાકી વગેરેનો ઉપયોગ કરવો.

અગીઆરા.

૧૧	૧	૧૧	૧૨	૧	૧૨	૧૩	૧	૧૩	૧૪	૧	૧૪	૧૫	૧	૧૫
૧૧	૨	૨૨	૧૨	૨	૨૪	૧૩	૨	૨૬	૧૪	૨	૨૮	૧૫	૨	૩૦
૧૧	૩	૩૩	૧૨	૩	૩૬	૧૩	૩	૩૯	૧૪	૩	૪૨	૧૫	૩	૪૫
૧૧	૪	૪૪	૧૨	૪	૪૮	૧૩	૪	૫૨	૧૪	૪	૫૬	૧૫	૪	૬૦
૧૧	૫	૫૫	૧૨	૫	૬૦	૧૩	૫	૬૫	૧૪	૫	૭૦	૧૫	૫	૭૫
૧૧	૬	૬૬	૧૨	૬	૭૨	૧૩	૬	૭૮	૧૪	૬	૮૪	૧૫	૬	૯૦
૧૧	૭	૭૭	૧૨	૭	૮૪	૧૩	૭	૯૧	૧૪	૭	૯૮	૧૫	૭	૧૦૫
૧૧	૮	૮૮	૧૨	૮	૯૬	૧૩	૮	૧૦૪	૧૪	૮	૧૧૨	૧૫	૮	૧૨૦
૧૧	૯	૯૯	૧૨	૯	૧૦૮	૧૩	૯	૧૧૭	૧૪	૯	૧૨૬	૧૫	૯	૧૩૫
૧૧	૧૦	૧૧૦	૧૨	૧૦	૧૨૦	૧૩	૧૦	૧૩૦	૧૪	૧૦	૧૪૦	૧૫	૧૦	૧૫૦
૧૬	૧	૧૬	૧૭	૧	૧૭	૧૮	૧	૧૮	૧૯	૧	૧૯	૨૦	૧	૨૦
૧૬	૨	૩૨	૧૭	૨	૩૪	૧૮	૨	૩૬	૧૯	૨	૩૮	૨૦	૨	૪૦
૧૬	૩	૪૮	૧૭	૩	૫૧	૧૮	૩	૫૪	૧૯	૩	૫૭	૨૦	૩	૬૦
૧૬	૪	૬૪	૧૭	૪	૬૮	૧૮	૪	૭૨	૧૯	૪	૭૬	૨૦	૪	૮૦
૧૬	૫	૮૦	૧૭	૫	૮૫	૧૮	૫	૯૦	૧૯	૫	૯૫	૨૦	૫	૧૦૦
૧૬	૬	૯૬	૧૭	૬	૧૦૨	૧૮	૬	૧૦૮	૧૯	૬	૧૧૪	૨૦	૬	૧૨૦
૧૬	૭	૧૧૨	૧૭	૭	૧૧૯	૧૮	૭	૧૨૬	૧૯	૭	૧૩૩	૨૦	૭	૧૪૦
૧૬	૮	૧૨૮	૧૭	૮	૧૩૬	૧૮	૮	૧૪૪	૧૯	૮	૧૫૨	૨૦	૮	૧૬૦
૧૬	૯	૧૪૪	૧૭	૯	૧૫૩	૧૮	૯	૧૬૨	૧૯	૯	૧૭૧	૨૦	૯	૧૮૦
૧૬	૧૦	૧૬૦	૧૭	૧૦	૧૭૦	૧૮	૧૦	૧૮૦	૧૯	૧૦	૧૯૦	૨૦	૧૦	૨૦૦

મનોયત્ન.

(૧) ૧૫ છોકરાના પગ કેટલા? (૨) સોળ છોકરાને ત્રણ ત્રણ કેરી આપીએ તો કેટલી થાય? (૩) ૧ પૈસાની. ચાર લખોટી તો ૧૭ પૈસાની કેટલી? (૪) સાતવાર ત્રણ, ચોદવાર ચાર, અને ૧૬ વાર નવ લઇએ તો કેટલા થાય? (૫) ૨૦ ખુરશીના પાયા કેટલા? (૬) ૧૨ + ૧૩ − ૧૮ − ૬. (૭) ૪૫ કયા આંકમાં આવે. (૮) કેટલા પંચુ ૮૦ થાય?

એકવીસા.

૨૧	૧	૨૧	૨૨	૧	૨૨	૨૩	૧	૨૩	૨૪	૧	૨૪	૨૫	૧	૨૫
૨૧	૨	૪૨	૨૨	૨	૪૪	૨૩	૨	૪૬	૨૪	૨	૪૮	૨૫	૨	૫૦
૨૧	૩	૬૩	૨૨	૩	૬૬	૨૩	૩	૬૯	૨૪	૩	૭૨	૨૫	૩	૭૫
૨૧	૪	૮૪	૨૨	૪	૮૮	૨૩	૪	૯૨	૨૪	૪	૯૬	૨૫	૪	૧૦૦
૨૧	૫	૧૦૫	૨૨	૫	૧૧૦	૨૩	૫	૧૧૫	૨૪	૫	૧૨૦	૨૫	૫	૧૨૫
૨૧	૬	૧૨૬	૨૨	૬	૧૩૨	૨૩	૬	૧૩૮	૨૪	૬	૧૪૪	૨૫	૬	૧૫૦
૨૧	૭	૧૪૭	૨૨	૭	૧૫૪	૨૩	૭	૧૬૧	૨૪	૭	૧૬૮	૨૫	૭	૧૭૫
૨૧	૮	૧૬૮	૨૨	૮	૧૭૬	૨૩	૮	૧૮૪	૨૪	૮	૧૯૨	૨૫	૮	૨૦૦
૨૧	૯	૧૮૯	૨૨	૯	૧૯૮	૨૩	૯	૨૦૭	૨૪	૯	૨૧૬	૨૫	૯	૨૨૫
૨૧	૧૦	૨૧૦	૨૨	૧૦	૨૨૦	૨૩	૧૦	૨૩૦	૨૪	૧૦	૨૪૦	૨૫	૧૦	૨૫૦

૨૬	૧	૨૬	૨૭	૧	૨૭	૨૮	૧	૨૮	૨૯	૧	૨૯	૩૦	૧	૩૦
૨૬	૨	૫૨	૨૭	૨	૫૪	૨૮	૨	૫૬	૨૯	૨	૫૮	૩૦	૨	૬૦
૨૬	૩	૭૮	૨૭	૩	૮૧	૨૮	૩	૮૪	૨૯	૩	૮૭	૩૦	૩	૯૦
૨૬	૪	૧૦૪	૨૭	૪	૧૦૮	૨૮	૪	૧૧૨	૨૯	૪	૧૧૬	૩૦	૪	૧૨૦
૨૬	૫	૧૩૦	૨૭	૫	૧૩૫	૨૮	૫	૧૪૦	૨૯	૫	૧૪૫	૩૦	૫	૧૫૦
૨૬	૬	૧૫૬	૨૭	૬	૧૬૨	૨૮	૬	૧૬૮	૨૯	૬	૧૭૪	૩૦	૬	૧૮૦
૨૬	૭	૧૮૨	૨૭	૭	૧૮૯	૨૮	૭	૧૯૬	૨૯	૭	૨૦૩	૩૦	૭	૨૧૦
૨૬	૮	૨૦૮	૨૭	૮	૨૧૬	૨૮	૮	૨૨૪	૨૯	૮	૨૩૨	૩૦	૮	૨૪૦
૨૬	૯	૨૩૪	૨૭	૯	૨૪૩	૨૮	૯	૨૫૨	૨૯	૯	૨૬૧	૩૦	૯	૨૭૦
૨૬	૧૦	૨૬૦	૨૭	૧૦	૨૭૦	૨૮	૧૦	૧૮૦	૨૯	૧૦	૨૯૦	૩૦	૧૦	૩૦૦

મનોયત્ન.

(૧) ૨૨ છોકરાના હાથ કેટલા? (૨) ૨૫ ઘરની પછીતો કેટલી?

(૩) ઓગણત્રીસ તરી? (૪) બેતીસોતર એટલે કેટલા?

(૫) ૨૩ × ૯ = ( ), ૨૭ × ૭ = ( ), ૨૧ × ૯ = ( )

(૬) એક પૈસાનાં ૨૪ બોર મળેછે તો ૯ પૈસ નાં?

(૭) ૨૨ પૈસાની પાઇ?

ધોરણ ૧ લું—એકત્રીસા.

૩૧ ૧ ૩૧	૩૨ ૧ ૩૨	૩૩ ૧ ૩૩	૩૪ ૧ ૩૪	૩૫ ૧ ૩૫
૩૧ ૨ ૬૨	૩૨ ૨ ૬૪	૩૩ ૨ ૬૬	૩૪ ૨ ૬૮	૩૫ ૨ ૭૦
૩૧ ૩ ૯૩	૩૨ ૩ ૯૬	૩૩ ૩ ૯૯	૩૪ ૩ ૧૦૨	૩૫ ૩ ૧૦૫
૩૧ ૪ ૧૨૪	૩૨ ૪ ૧૨૮	૩૩ ૪ ૧૩૨	૩૪ ૪ ૧૩૬	૩૫ ૪ ૧૪૦
૩૧ ૫ ૧૫૫	૩૨ ૫ ૧૬૦	૩૩ ૫ ૧૬૫	૩૪ ૫ ૧૭૦	૩૫ ૫ ૧૭૫
૩૧ ૬ ૧૮૬	૩૨ ૬ ૧૯૨	૩૩ ૬ ૧૯૮	૩૪ ૬ ૨૦૪	૩૫ ૬ ૨૧૦
૩૧ ૭ ૨૧૭	૩૨ ૭ ૨૨૪	૩૩ ૭ ૨૩૧	૩૪ ૭ ૨૩૮	૩૫ ૭ ૨૪૫
૩૧ ૮ ૨૪૮	૩૨ ૮ ૨૫૬	૩૩ ૮ ૨૬૪	૩૪ ૮ ૨૭૨	૩૫ ૮ ૨૮૦
૩૧ ૯ ૨૭૯	૩૨ ૯ ૨૮૮	૩૩ ૯ ૨૯૭	૩૪ ૯ ૩૦૬	૩૫ ૯ ૩૧૫
૩૧ ૧૦ ૩૧૦	૩૨ ૧૦ ૩૨૦	૩૩ ૧૦ ૩૩૦	૩૪ ૧૦ ૩૪૦	૩૫ ૧૦ ૩૫૦

૩૬ ૧ ૩૬	૩૭ ૧ ૩૭	૩૮ ૧ ૩૮	૩૯ ૧ ૩૯	૪૦ ૧ ૪૦
૩૬ ૨ ૭૨	૩૭ ૨ ૭૪	૩૮ ૨ ૭૬	૩૯ ૨ ૭૮	૪૦ ૨ ૮૦
૩૬ ૩ ૧૦૮	૩૭ ૩ ૧૧૧	૩૮ ૩ ૧૧૪	૩૯ ૩ ૧૧૭	૪૦ ૩ ૧૨૦
૩૬ ૪ ૧૪૪	૩૭ ૪ ૧૪૮	૩૮ ૪ ૧૫૨	૩૯ ૪ ૧૫૬	૪૦ ૪ ૧૬૦
૩૬ ૫ ૧૮૦	૩૭ ૫ ૧૮૫	૩૮ ૫ ૧૯૦	૩૯ ૫ ૧૯૫	૪૦ ૫ ૨૦૦
૩૬ ૬ ૨૧૬	૩૭ ૬ ૨૨૨	૩૮ ૬ ૨૨૮	૩૯ ૬ ૨૩૪	૪૦ ૬ ૨૪૦
૩૬ ૭ ૨૫૨	૩૭ ૭ ૨૫૯	૩૮ ૭ ૨૬૬	૩૯ ૭ ૨૭૩	૪૦ ૭ ૨૮૦
૩૬ ૮ ૨૮૮	૩૭ ૮ ૨૯૬	૩૮ ૮ ૩૦૪	૩૯ ૮ ૩૧૨	૪૦ ૮ ૩૨૦
૩૬ ૯ ૩૨૪	૩૭ ૯ ૩૩૩	૩૮ ૯ ૩૪૨	૩૯ ૯ ૩૫૧	૪૦ ૯ ૩૬૦
૩૬ ૧૦ ૩૬૦	૩૭ ૧૦ ૩૭૦	૩૮ ૧૦ ૩૮૦	૩૯ ૧૦ ૩૯૦	૪૦ ૧૦ ૪૦૦

મનોયત્ન.

(૧) ૩૨ ગાયોના પગ કેટલા? (૨) ૭૨ માં ૩૬ ઉમેરો.

(૩) ૩૭+૩૮ ગણો. (૪) કેટલા ચોક ૧૧૨, ૧૩૨, ૧૫૬ થાય.

(૫) મારી પાસેથી ૨૬ પૈસા પડી ગયા ને ૪ પૈસા રહ્યા તો કેટલા હશે?

(૬) ( ) × ૮ = ૨૫૬. ૨૯ × ( ) = ૨૦૩. ( ) + ૯ = ૨૯૭ પલાખું પૂરું કરો.

(૭) ૧૮૦ રૂપીઆનાં પંચકડાં કેટલાં? (૮) ૧ રૂ. નું ૬ ગજ તો ૩૪ રૂ. નું?

(૯) ૧ પૈસાના ૬ કાગળ તો ાા રૂ. ના? (૧૦) પૈસાની ૮ પેન મળે છે તો ૨૦૦ પેનના કેટલા પૈસા આપવા પડશે?

અર્ધાનું શિક્ષણ.

સાધન—કેટલીક એકેક વસ્તુ આખી આખી, દશ વસ્તુનાં અર્ધીઆં, તથા અર્ધો ૪૦

આરંભ પ્રશ્ન.

એક કાગળને વચમાંથી ફાડી બે ભાગ કરવા અને બીજાને ગમે ત્યાંથી ફાડી બે ભાગ કરવા પછી તે વર્ગમાં બતાવીને પૂછવું કે આ દરેક કાગળના કેટલા ભાગ કર્યા છે? બંને ભાગ સરખા છે કે? આમાં સરખા ભાગવાળા કકડા જુદા મૂકો! તમે કહો કે તે દરેક ભાગનું નામ કેટલો કાગળ? આ બીજા કાગળનો કકડો છે તેને તમે અર્ધો કાગળ કેમ નથી કહેતા? રૂપીઆના બે સરખા ભાગને શું કહે છે? લાડુના બે સરખા ભાગને શું કહેવાય? આજે તમારે અર્ધા શિખવાના છે. (અર્ધીઆં બતાવીને) કહેવું કે આ શું છે? આપણે તેનાપરથી ઘડિયો શિખીએ.

મુખ્ય વિષય.

(૧) અર્ધીયું પકડીને પૂછવું કે કેટલાં છે? ૧=૦॥

(૨) અર્ધીયાં ,, ૨=૦॥+૦॥=૧

શાથી એક ગણ્યો. બે અર્ધા મેળવતાં ૧ થાય છે.

(૩) અર્ધીઆં પકડીને પૂછવું કે હવે કેટલાં થયાં! ૩=૦॥+૦॥+૦॥=૧॥ શાથી ૧॥ થયો! ૦॥ ને ૦॥ ૧, ને ૦॥ ૧॥. કેટલાવાર અર્ધો લીધો? ૩ વાર માટે હવે તેમ નહિ બોલતાં ૩ અડધે ૧॥ એમ બોલો. ૪૦ દસ અર્ધે સુધી શિખવવું. પછી ઘડિયા ઉપરથી ૦॥+૦॥ ૧, ૧+૦॥=૧॥, ૧॥+૦॥=૨, એમ દસે પલાખાંમાં અર્ધો અર્ધો ઉમેરાવવો અને બાદ કરાવવો. બરોબર ધ્યાન ઉતર્યા પછી તે વંચાવવો અને સ્લેટ ઉપર ઉતરાવવો. પછી પુનરાવર્તન કરાવવું.

અડધા.

૧૦ાા૦ાા	૧૧૦ાા૫ાા	૨૧૦ાા૧૦ાા	૩૧૦ાા૧૫ાા	૪૧૦ાા૨૦ાા
૨૦ાા૧	૧૨૦ાા૬	૨૨૦ાા૧૧	૩૨૦ાા૧૬	૪૨૦ાા૨૧
૩૦ાા૧ાા	૧૩૦ાા૬ાા	૨૩૦ાા૧૧ાા	૩૩૦ાા૧૬ાા	૪૩૦ાા૨૧ાા
૪૦ાા૨	૧૪૦ાા૭	૨૪૦ાા૧૨	૩૪૦ાા૧૭	૪૪૦ાા૨૨
૫૦ાા૨ાા	૧૫૦ાા૭ાા	૨૫૦ાા૧૨ાા	૩૫૦ાા૧૭ાા	૪૫૦ાા૨૨ાા
૬૦ાા૩	૧૬૦ાા૮	૨૬૦ાા૧૩	૩૬૦ાા૧૮	૪૬૦ાા૨૩
૭૦ાા૩ાા	૧૭૦ાા૮ાા	૨૭૦ાા૧૩ાા	૩૭૦ાા૧૮ાા	૪૭૦ાા૨૩ાા
૮૦ાા૪	૧૮૦ાા૯	૨૮૦ાા૧૪	૩૮૦ાા૧૯	૪૮૦ાા૨૪
૯૦ાા૪ાા	૧૯૦ાા૯ાા	૨૯૦ાા૧૪ાા	૩૯૦ાા૧૯ાા	૪૯૦ાા૨૪ાા
૧૦૦ાા૫	૨૦૦ાા૧૦	૩૦૦ાા૧૫	૪૦૦ાા૨૦	૫૦૦ાા૨૫

૫૧૦ાા૨૫ાા	૬૧૦ાા૩૦ાા	૭૧૦ાા૩૫ાા	૮૧૦ાા૪૦ાા	૯૧૦ાા૪૫ાા
૫૨૦ાા૨૬	૬૨૦ાા૩૧	૭૨૦ાા૩૬	૮૨૦ાા૪૧	૯૨૦ાા૪૬
૫૩૦ાા૨૬ાા	૬૩૦ાા૩૧ાા	૭૩૦ાા૩૬ાા	૮૩૦ાા૪૧ાા	૯૩૦ાા૪૬ાા
૫૪૦ાા૨૭	૬૪૦ાા૩૨	૭૪૦ાા૩૭	૮૪૦ાા૪૨	૯૪૦ાા૪૭
૫૫૦ાા૨૭ાા	૬૫૦ાા૩૨ાા	૭૫૦ાા૩૭ાા	૮૫૦ાા૪૨ાા	૯૫૦ાા૪૭ાા
૫૬૦ાા૨૮	૬૬૦ાા૩૩	૭૬૦ાા૩૮	૮૬૦ાા૪૩	૯૬૦ાા૪૮
૫૭૦ાા૨૮ાા	૬૭૦ાા૩૩ાા	૭૭૦ાા૩૮ાા	૮૭૦ાા૪૩ાા	૯૭૦ાા૪૮ાા
૫૮૦ાા૨૯	૬૮૦ાા૩૪	૭૮૦ાા૩૯	૮૮૦ાા૪૪	૯૮૦ાા૪૯
૫૯૦ાા૨૯ાા	૬૯૦ાા૩૪ાા	૭૯૦ાા૩૯ાા	૮૯૦ાા૪૪ાા	૯૯૦ાા૪૯ાા
૬૦૦ાા૩૦	૭૦૦ાા૩૫	૮૦૦ાા૪૦	૯૦૦ાા૪૫	૧૦૦૦ાા૫૦

મનોયત્ન.

(૧) એક કાગળનો અર્ધો કેટલા થાય?(૨)૬ અર્ધીઆં તે કેટલા?

(૩) એક પૈસાના અધેલા કેટલા?(૪) ૬ રૂપીઆના અર્ધા કેટલા?

(૫) ૧૪ અધેલાના પૈસા કેટલા?(૬) પચીસ અર્ધાના રૂપીઆ?

(૭) અર્ધાની શેર સોપારી તો બે રૂ૦ ની કેટલી ?

(૮) ૩૫ રૂ૦ ના અર્ધા કેટલા?

(૯) ૨ાા+૦ાા, ૪+૦ાા, ૫ાા+૦ાા, ૨૯+૦ાા, ૪૯ાા+૦ાા.

(૧૦) ૧૫−૦ાા, ૩ાા−૦ાા, ૫૬−૦ાા, ૬ાા−૦ાા કરો.

(૧૧) ૧ાા ને ૧, ૨ાા ને ૧ાા, ૭ાા ને ૩ાા, ૨૪ાા ને ૬ાા કેટલા?

(૧૨) ૧ પૈસાના અચ્છેર બીડા તો ૨૪ પૈસાના કેટલા શેર?

(૧૩) ૧ કાગળની અર્ધી પાઇ તો ૩૬ કાગળનું શું ?

પાયાંનું શિક્ષણ.

સાધન—દશ ચોથિયાં અથવા દશ પાવલીઓ.

આરંભપ્રશ્ન.

૧ કાગળના સરખા બે ભાગ કરો ? તેનું નામ આપો ? એ અર્ધા કાગળના બે સરખા ભાગ કરો ? તે દરેક ભાગનું નામ શું ? બીજો અર્ધો કાગળ રહ્યો તેના પણ બે ભાગ કરો ? આખા કાગળના કેટલા ભાગ થયા? એ દરેક ભાગ તે, આખાનો કેટલામો ભાગ છે ? આજે તમારે પાયાંનો ઘડિયો શિખવાનો છે ?

મુખ્ય વિષય.

એક વસ્તુના બે સરખા ભાગને શું કહીએ ? અર્ધો વસ્તુના બે સરખા ભાગને શું કહેવું ? અર્ધો કેમ લખાય? ત્યારે પા લખવો હોય તો તે ૦। આમ લખાય. શી રીતે લખાય ? શું લખાય ? આખી વસ્તુના કેટલા ભાગ કરવાથી ૦। ભાગ થાય ? તમે આ પા પા કાગળના કકડા જુઓ.

(૧) પા કાગળ પકડીને પૂછવું કે કેટલો થયો ૧=૦।

(૨) પા કાગળ પકડીને „ થયા ૨=૦।+૦।=૦॥

(૩) „ „ „ ૩=૦।+૦।+૦।=૦॥।

(૪) „ „ „ ૪=૦।+૦।+૦।+૦।=૧

ઇત્યાદિ દસ પા સુધી અખતરો કરાવવો. પછી પહેલેથી ધ્યાન ખેંચવું. તેમાં ગુણાકારનો પ્રથમ ઉપયોગ કરવો. પછી ૦।+૦।, ૦॥+૦।, ૦॥।+૦। વગેરે ઉમેરવાનું પૂછવું, ત્યારકેડે ૨॥—૦।, ૨।—૦। ઇત્યાદિ બાદ કરાવતા મથાળા સુધી આવવું, અને એમ પાકું કરાવીને ઘડિયો વંચાવી લખાવવો. પછી પુનરાવર્તન કરવું.

પા.

૧૦ા૦ા	૧૧૦ા૨ાાા	૨૧૦ા૫ા	૩૧૦ા૭ાાા	૪૧૦ા૧૦ા
૨૦ા૦ાા	૧૨૦ા૩	૨૨૦ા૫ાા	૩૨૦ા૮	૪૨૦ા૧૦ાા
૩૦ા૦ાાા	૧૩૦ા૩ા	૨૩૦ા૫ાાા	૩૩૦ા૮ા	૪૩૦ા૧૦ાાા
૪૦ા ૧	૧૪૦ા૩ાા	૨૪૦ા૬	૩૪૦ા૮ાા	૪૪૦ા૧૧
૫૦ા૧ા	૧૫૦ા૩ાાા	૨૫૦ા૬ા	૩૫૦ા૮ાાા	૪૫૦ા૧૧ા
૬૦ા૧ાા	૧૬૦ા૪	૨૬૦ા૬ાા	૩૬૦ા૯	૪૬૦ા૧૧ાા
૭૦ા૧ાાા	૧૭૦ા૪ા	૨૭૦ા૬ાાા	૩૭૦ા૯ા	૪૭૦ા૧૧ાાા
૮૦ા૨	૧૮૦ા૪ાા	૨૮૦ા૭	૩૮૦ા૯ાા	૪૮૦ા૧૨
૯૦ા૨ા	૧૯૦ા૪ાાા	૨૯૦ા૭ા	૩૯૦ા૯ાાા	૪૯૦ા૧૨ા
૧૦૦ા૨ાા	૨૦૦ા૫	૩૦૦ા૭ાા	૪૦૦ા૧૦	૫૦૦ા૧૨ાા

૫૧૦ા૧૨ાાા	૬૧૦ા૧૫ા	૭૧૦ા૧૭ાાા	૮૧૦ા૨૦ા	૯૧૦ા૨૨ાાા
૫૨૦ા૧૩	૬૨૦ા૧૫ાા	૭૨૦ા૧૮	૮૨૦ા૨૦ાા	૯૨૦ા૨૩
૫૩૦ા૧૩ા	૬૩૦ા૧૫ાાા	૭૩૦ા૧૮ા	૮૩૦ા૨૦ાાા	૯૩૦ા૨૩ા
૫૪૦ા૧૩ાા	૬૪૦ા૧૬	૭૪૦ા૧૮ાા	૮૪૦ા૨૧	૯૪૦ા૨૩ાા
૫૫૦ા૧૩ાાા	૬૫૦ા૧૬ા	૭૫૦ા૧૮ાાા	૮૫૦ા૨૧ા	૯૫૦ા૨૩ાાા
૫૬૦ા૧૪.	૬૬૦ા૧૬ાા	૭૬૦ા૧૯	૮૬૦ા૨૧ાા	૯૬૦ા૨૪
૫૭૦ા૧૪ા	૬૭૦ા૧૬ાાા	૭૭૦ા૧૯ા	૮૭૦ા૨૧ાાા	૯૭૦ા૨૪ા
૫૮૦ા ૧૪ાા	૬૮૦ા૧૭	૭૮૦ા૧૯ાા	૮૮૦ા૨૨	૯૮૦ા૨૪ાા
૫૯૦ા ૧૪ાાા	૬૯૦ા૧૭ા	૭૯૦ા૧૯ાાા	૮૯૦ા૨૨ા	૯૯૦ા૨૪ાાા
૬૦૦ા૧૫	૭૦૦ા૧૭ાા	૮૦૦ા૨૦	૯૦૦ા૨૨ાા	૧૦૦૦ા૨૫

મનોત્ન.

(૧) એક લીંબુની ચાર સરખી ચીરીઓ કરીએ તો તે દરેકનું નામ શું?

(૨) એક આખા રૂપીઆના પા રૂપીઆ કેટલા?

(૩) પા નું બીજું નામ શું? ૬ ચોથીઆની કેટલી આખી થાય?

(૪) ૧૨ રૂપીઆની પાવલીઓ કેટલી? અને ૨૪ પાવલીના રૂ૦ કેટલા?

(૫) ૨ ને ૦ા, ૨ા ને ૦ા, ૩૨ા ને ૦ા, ૪૦ ને ૦ા, ૯ા ને ૦ા.

(૬) ૩–૦ા, ૧૧–૦ા, ૧૫–૦ા, ૯૦–૦ા કેટલા રહે.

(૭) એક પૈસે કેટલા આના? (૮) ૧૦૦ પૈસે કેટલા આના

(૯) દરેકને ૦ા પવલી આપવાની હોય તો ૧ રૂ૦ કેટલાને પહોચે?

(૧૦) પૈસાનું ૦ા શેર તો ૯૫ પૈસાનું?

પોણાનુ શિક્ષણ—કાગળ, લીંબુ વગેરે પદાર્થ કાપીને તેના પોણા ભાગ લઇ આ આંક શીખવવા

૧ ૦ાા ૦ાા	૧૧૦ાા૮ા	૨૧૦ાા૧૫ાા	૩૧૦ાા૨૩ા	૪૧૦ાા૩૦ાા
૨ ૦ાા ૧ાા	૧૨૦ાા૯	૨૨૦ાા૧૬ા	૩૨૦ાા૨૪	૪૨ાાા૩૧ાા
૩ ૦ાા ૨ા	૧૩૦ાા૯ાા	૨૩૦ાા૧૭ા	૩૩૦ાા૨૪ાા	૪૩૦ાા૩૨ા
૪ ૦ાા ૩	૧૪૦ાા૧૦ા	૨૪૦ાા૧૮	૩૪૦ાા૨૫ા	૪૪૦ાા૩[illegible]
૫ ૦ાા ૩ાા	૧૫૦ાા૧૧ા	૨૫૦ાા૧૮ાા	૩૫૦ાા૨૬ા	૪૫૦[illegible]ાા
૬ ૦ાા ૪ાા	૧૬૦ાા૧૨	૨૬૦ાા૧૯ા	૩૬૦ાા૨૭	૪૬૦ાા૩૪ાા
૭ ૦ાા ૫ા	૧૭૦ાા૧૨ાા	૨૭૦ાા૨૦ા	૩૭૦ાા૨૭ાા	૪૭૦ાા૩૫ા
૮ ૦ાા ૬	૧૮૦ાા૧૩ા	૨૮૦ાા૨૧	૩૮૦ાા૨૮ા	૪૮૦ાા૩૬
૯ ૦ાા ૫ાા	૧૯૦ાા૧૪ા	૨૯૦ાા૨૧ાા	૩૯૦ાા૨૯ા	૪૯૦ાા૩૬ાા
૧૦ ૦ાા ૭ાા	૨૦૦ાા૧૫	૩૦૦ાા૨૨ા	૪૦૦ાા૩૦	૫૦૦ાા૩૭ા

૫૧૦ાા૩૮ા	૬૧૦ાા૪૫ાા	૭૧૦ાા૫૩ા	૮૧૦ાા૬૦ાા	૯૧૦ાા૬૮ા
૫૨૦ાા૩૯	૬૨૦ાા૪૬ા	૭૨૦ાા૫૪	૮૨૦ાા૬૧ા	૯૨૦ાા૬૯
૫૩૦ાા૩૯ાા	૬૩૦ાા૪૭ા	૭૩૦ાા૫૪ાા	૮૩૦ાા૬૨ા	૯૩૦ાા૬૯ાા
૫૪૦ાા૪૦ા	૬૪૦ાા૪૮	૭૪૦ાા૫૫ા	૮૪૦ાા૬૩	૯૪૦ાા૭૦ા
૫૫૦ાા૪૧ા	૬૫૦ાા૪૮ાા	૭૫૦ાા૫૬ા	૮૫૦ાા૬૩ાા	૯૫૦ાા૭૧ા
૫૬૦ાા૪૨	૬૬૦ાા૪૯ા	૭૬૦ાા૫૭	૮૬૦ાા૬૪ા	૯૬૦ાા૭૨
૫૭૦ાા૪૨ાા	૬૭૦ાા૫૦ા	૭૭૦ાા૫૭ાા	૮૭૦ાા૬૫ા	૯૭૦ાા૭૨ાા
૫૮૦ાા૪૩ા	૬૮૦ાા૫૧	૭૮૦ાા૫૮ા	૮૮૦ાા૬૬	૯૮૦ાા૭૩ા
૫૯૦ાા૪૪ા	૬૯૦ાા૫૧ાા	૭૯૦ાા૫૯ા	૮૯૦ાા૬૬ાા	૯૯૦ાા૭૪ા
૬૦૦ાા૪૫	૭૦૦ાા૫૨ા	૮૦૦ાા૬૦	૯૦૦ાા૬૭ા	૧૦૦૦ાા૭૫

મનોયત્ન.

(૧) કેટલા પોણા પૈસાના ૬ આખા પૈસા આવે ?

(૨) પોણા રૂપીઆના આના કેટલા?(૩)પોણારૂપીઆનાપૈસા?

(૪) કેટલા પોણું, ૧૧, ૨૦ા, ૩૭ા, ૪૨, ૬૦ અને ૭૨.

(૫) રૂપીઆનું ૦ાા શેર તો ૬૯ રૂપીઆનું કેટલું ?

(૬) એક પૈસાના ૦ાા શેર ભીંડા તો ૨૪ પૈસાના કેટલા?

(૭) ૬૦+૦ાા, ૫૭ા+૦ાા, ૪૩ાા+૦ાા, અને ૭૩+૦ાા.

(૮) શેમાં પોણો ઉમેરીએ તો ૫, ૧૩, ૭૪ાા થાય.

(૯) પોણોસો, પા સો અને અર્ધો સો કોને કહીએ ?

(૧૦) પાઇની ૦ાા શેર ભાજી તો ૮૫ પૈસાની કેટલી ?

સવાયા–સવા સવા ઉમેરીને અને સવા ગણા કરાવી આંક શીખ

૧૧ા૧ા	૧૧૧ા૧૩ાાા	૨૧૧ા૨૬ા	૩૧૧ા૩૮ાાા	૪૧૧ા૫૧ા
૨૧ા૨ાા	૧૨૧ા૧૫	૨૨૧ા૨૭ાા	૩૨૧ા૪૦	૪૨૧ા૫૨ાા
૩૧ા૩ાાા	૧૩૧ા૧૬ા	૨૩૧ા૨૮ાાા	૩૩૧ા૪૧ા	૪૩૧ા૫૩ાાા
૪૧ા૫	૧૪૧ા૧૭ાા	૨૪૧ા૩૦	૩૪૧ા૪૨ાા	૪૪૧ા૫૫
૫૧ા૬ા	૧૫૧ા૧૮ાાા	૨૫૧ા૩૧ા	૩૫૧ા૪૩ાાા	૪૫૧ા૫૬ા
૬૧ા૭ાા	૧૬૧ા૨૦	૨૬૧ા૩૨ાા	૩૬૧ા૪૫	૪૬૧ા૫૭ાા
૭૧ા૮ાાા	૧૭૧ા૨૧ા	૨૭૧ા૩૩ાાા	૩૭૧ા૪૬ા	૪૭૧ા૫૮ાાા
૮૧ા૧૦	૧૮૧ા૨૨ાા	૨૮૧ા૩૫	૩૮૧ા૪૭ાા	૪૮૧ા૬૦
૯૧ા૧૧ા	૧૯૧ા૨૩ાાા	૨૯૧ા૩૬ા	૩૯૧ા૪૮ાાા	૪૯૧ા૬૧ા
૧૦૧ા૧૨ાા	૨૦૧ા૨૫	૩૦૧ા૩૭ાા	૪૦૧ા૫૦	૫૦૧ા૬૨ાા

૫૧૧ા૬૩ાાા	૬૧૧ા૭૬ા	૭૧૧ા ૮૮ાાા	૮૧૧ા૧૦૧ા	૯૧૧ા૧૧૩ાાા
૫૨૧ા૬૫	૬૨૧ા૭૭ાા	૭૨૧ા ૯૦	૮૨૧ા૧૦૨ાા	૯૨૧ા૧૧૫
૫૩૧ા૬૬ા	૬૩૧ા૭૮ાાા	૭૩૧ા ૯૧ા	૮૩૧ા૧૦૩ાાા	૯૩૧ા૧૧૬ા
૫૪૧ા૬૭ાા	૬૪૧ા૮૦	૭૪૧ા ૯૨ાા	૮૪૧ા૧૦૫	૯૪૧ા૧૧૭ાા
૫૫૧ા૬૮ાાા	૬૫૧ા૮૧ા	૭૫૧ા ૯૩ાાા	૮૫૧ા૧૦૬ા	૯૫૧ા૧૧૮ાાા
૫૬૧ા૭૦	૬૬૧ા૮૨ાા	૭૬૧ા ૯૫	૮૬૧ા૧૦૭ાા	૯૬૧ા૧૨૦
૫૭૧ા૭૧ા	૬૭૧ા૮૩ાાા	૭૭૧ા ૯૬ા	૮૭૧ા૧૦૮ાાા	૯૭૧ા૧૨૧ા
૫૮૧ા૭૨ાા	૬૮૧ા૮૫	૭૮૧ા ૯૭ાા	૮૮૧ા૧૧૦	૯૮૧ા૧૨૨ાા
૫૯૧ા૭૩ાાા	૬૯૧ા૮૬ા	૭૯૧ા ૯૮ાાા	૮૯૧ા૧૧૧ા	૯૯૧ા૧૨૩ાાા
૬૦૧ા૭૫	૭૦૧ા૮૭ાા	૮૦૧ા૧૦૦	૯૦૧ા૧૧૨ાા	૧૦૦૧ા૧૨૫

મનોયત્ન.

(૧) ૧ રૂપીઆની ૨૪ શેર તો ૧ા રૂપીઆની ?

(૨) પૈસાના ૧ા શેર ભીંડા તો ૩૦ પૈસાના ?

(૩) ૧ા શેર બાજરીનો ૧ પૈસો તો ૨૦ શેરના કેટલા પૈસા?

(૪) કેટલા સવાયું ૪૩ાાા, ૫૬ા, ૧૦૨ાા, ૧૨૩ાાા.

(૫) એક પેનનો ૧ા પૈસો તો ૪૭ પેનના કેટલા પૈસા ?

(૬) કેટલી સવાશેરી મળે તો ૨ાા, ૫, અને ૧૦ શેર થાય?

(૭) સવા રૂપીઆના પૈસા કેટલા ?

(૮) ૧ા+૧ા, ૨ાા+૧ા, ૧૩ાા+૧ા, ૪૩ાા+૧ા કેટલા ?

દોઢા—દોઢ દોઢ ઉમેરીને અને દોઢ ગણા કરાવી આંક શીખવવા.

૧૧॥ ૧॥	૧૧૧॥૧૬॥	૨૧૧॥૩૧॥	૩૧૧॥૪૬॥	૪૧૧॥૬૧॥
૨૧॥ ૩	૧૨૧॥૧૮	૨૨૧॥૩૩	૩૨૧॥૪૮	૪૨૧॥૬૩
૩૧॥ ૪॥	૧૩૧॥૧૯॥	૨૩૧॥૩૪॥	૩૩૧॥૪૯॥	૪૩૧॥૬૪॥
૪૧॥ ૬	૧૪૧॥૨૧	૨૪૧॥૩૬	૩૪૧॥૫૧	૪૪૧॥૬૬
૫૧॥ ૭॥	૧૫૧॥૨૨॥	૨૫૧॥૩૭॥	૩૫૧॥૫૨॥	૪૫૧॥૬૭॥
૬૧॥ ૯	૧૬૧॥૨૪	૨૬૧॥૩૯	૩૬૧॥૫૪	૪૬૧॥૬૯
૭૧॥૧૦॥	૧૭૧॥૨૫॥	૨૭૧॥૪૦॥	૩૭૧॥૫૫॥	૪૭૧॥૭૦॥
૮૧॥૧૨	૧૮૧॥૨૭	૨૮૧॥૪૨	૩૮૧॥૫૭	૪૮૧॥૭૨
૯૧॥૧૩॥	૧૯૧॥૨૮॥	૨૯૧॥૪૩॥	૩૯૧॥૫૮॥	૪૯૧॥૭૩॥
૧૦૧॥૧૫	૨૦૧॥૩૦	૩૦૧॥૪૫	૪૦૧॥૬૦	૫૦૧॥૭૫

૫૧૧॥૭૬॥	૬૧૧॥ ૯૧॥	૭૧૧॥૧૦૬॥	૮૧૧॥૧૨૧॥	૯૧૧॥૧૩૬॥
૫૨૧॥૭૮	૬૨૧॥ ૯૩	૭૨૧॥૧૦૮	૮૨૧॥૧૨૩	૯૨૧॥૧૩૮
૫૩૧॥૭૯॥	૬૩૧॥ ૯૪॥	૭૩૧॥૧૦૯॥	૮૩૧॥૧૨૪॥	૯૩૧॥૧૩૯॥
૫૪૧॥૮૧	૬૪૧॥ ૯૬	૭૪૧॥૧૧૧	૮૪૧॥૧૨૬	૯૪૧॥૧૪૧
૫૫૧॥૮૨॥	૬૫૧॥ ૯૭॥	૭૫૧॥૧૧૨॥	૮૫૧॥૧૨૭॥	૯૫૧॥૧૪૨॥
૫૬૧॥૮૪	૬૬૧॥ ૯૯	૭૬૧॥૧૧૪	૮૬૧॥૧૨૯	૯૬૧॥૧૪૪
૫૭૧॥૮૫॥	૬૭૧॥૧૦૦॥	૭૭૧॥૧૧૫॥	૮૭૧॥૧૩૦॥	૯૭૧॥૧૪૫॥
૫૮૧॥૮૭	૬૮૧॥૧૦૨	૭૮૧॥૧૧૭	૮૮૨॥૧૩૨	૯૮૧॥૧૪૭
૫૯૧॥૮૮॥	૬૯૧॥૧૦૩॥	૭૯૧॥૧૧૮॥	૮૯૧॥૧૩૩॥	૯૯૧॥૧૪૮॥
૬૦૧॥૯૦	૭૦૧॥૧૦૫	૮૦૧॥૧૨૦	૯૦૧॥૧૩૫	૧૦૦૧॥૧૫૦

મનોયત્ન.

(૧) ૧॥ ને ૧॥, ૪॥ ને ૧॥, ૨૭ ને ૧॥, ૨૯॥ ને ૧॥

(૨) કેટલા દોઢું, ૧૮, ૨૭, ૬૭॥, ૧૦૫, અને ૧૩૫.

(૩) ૮, ૧૨, ૧૮, ૨૭, ૪૦, ૬૦, ૯૦, ૩૫, અને ૫૨ દોઢું?

(૪) ૧ પૈસાનું ૧॥ શેર શાક તો ૬૭ પૈસાનું કેટલું ?

(૫) ૧૨ પૈસાનું ૧૮ શેર શાક તો ૧ પૈસાનું કેટલું ?

(૬) ૧ રૂપીઆનું ૧॥ શેર ઘી તો ૯૫ રૂપીઆનું કેટલું ?

(૭) દોઢ રૂપીઆના આના કેટલા. અને પૈસા કેટલા ?

(૮) કોને દોઢ ગણા કરીએ તો ૪૫ અને ૫૨॥ આવે.

(૯) કેટલા પા, અર્ધા, અને પોણા મળીને દોઢ થાય ?

અઢીઆ—અઢીઅઢી ઉમેરીને અઢી ગણાં કરાવી આંક શીખવવા.

૧૨ાા ૨ાા	૧૧૨ાા૨૭ાા	૨૧૨ાા૫૨ાા	૩૧૨ાા ૭૭ાા	૪૧૨ાા૧૦૨ાા
૨૨ાા ૫	૧૨૨ાા૩૦	૨૨૨ાા૫૫	૩૨૨ાા ૮૦	૪૨૨ાા૧૦૫
૩૨ાા ૭ાા	૧૩૨ાા૩૨ાા	૨૩૨ાા૫૭ાા	૩૩૨ાા ૮૨ાા	૪૩૨ાા૧૦૭ાા
૪૨ાા૧૦	૧૪૨ાા૩૫	૨૪૨ાા૬૦	૩૪૨ાા ૮૫	૪૪૨ાા૧૧૦
૫૨ાા૧૨ાા	૧૫૨ાા૩૭ાા	૨૫૨ાા૬૨ાા	૩૫૨ાા ૮૭ાા	૪૫૨ાા૧૧૨ાા
૬૨ાા૧૫	૧૬૨ાા૪૦	૨૬૨ાા૬૫	૩૬૨ાા ૯૦	૪૬૨ાા૧૧૫
૭૨ાા૧૭ાા	૧૭૨ાા૪૨ાા	૨૭૨ાા૬૭ાા	૩૭૨ાા ૯૨ાા	૪૭૨ાા૧૧૭ાા
૮૨૨૦	૧૮૨ાા૪૫	૨૮૨ાા૭૦	૩૮૨ાા ૯૫	૪૮૨ાા૧૨૦
૯૨ાા૨૨ાા	૧૯૨ાા૪૭ાા	૨૯૨ાા૭૨ાા	૩૯૨ાા ૯૭ાા	૪૯૨ાા૧૨૨ાા
૧૦૨ાા૨૫	૨૦૨ાા૫૦	૩૦૨ાા૭૫	૪૦૨ાા૧૦૦	૫૦સા૧૨૫

૫૧૨ાા૧૨૭ાા	૬૧૨ાા૧૫૨ાા	૭૧૨ાા૧૭૭ાા	૮૧૨ાા૨૦૨ાા	૯૧૨ાા૨૨૭ાા
૫૨૨ાા૧૩૦	૬૨૨ાા૧૫૫	૭૨૨ાા૧૮૦	૮૨૨ાા૨૦૫	૯૨૨ાા૨૩૦
૫૩૨ાા૧૩૨ાા	૬૩૨ાા૧૫૭ાા	૭૩૨ાા૧૮૨ાા	૮૩૨ાા૨૦૭ાા	૯૩૨ાા૨૩૨ાા
૫૪૨ાા૧૩૫	૬૪૨ાા૧૬૦	૭૪૨ાા૧૮૫	૮૪૨ાા૨૧૦	૯૪૨ાા૨૩૫
૫૫૨ાા૧૩૭ાા	૬૫૨ાા૧૬૨ાા	૭૫૨ાા૧૮૭ાા	૮૫૨ાા૨૧૨ાા	૯૫૨ાા૨૩૭ાા
૫૬૨ાા૧૪૦	૬૬૨ાા૧૬૫	૭૬૨ાા૧૯૦	૮૬૨ાા૨૧૫	૯૬૨ાા૨૪૦
૫૭૨ાા૧૪૨ાા	૬૭૨ાા૧૬૭ાા	૭૭૨ાા૧૯૨ાા	૮૭૨ાા૨૧૭ાા	૯૭૨ાા૨૪૨ાા
૫૮૨ાા૧૪૫	૬૮૨ાા૧૭૦	૭૮૨ાા૧૯૫	૮૮૨ાા૨૨૦	૯૮૨ાા૨૪૫
૫૯૨ાા૧૪૭ાા	૬૯૨ાા૧૭૨ાા	૭૯૨ાા૧૯૭ાા	૮૯૨ાા૨૨૨ાા	૯૯૨ાા૨૪૭ાા
૬૦૨ાા૧૫૦	૭૦૨ાા૧૭૫	૮૦૨ાા૨૦૦	૯૦૨ાા૨૨૫	૧૦૦૨ાા૨૫૦

મનોયત્ન.

(૧) ૭, ૧૭, ૪૨, ૫, ૧૨, ૩૦, ૭૫, ને ૮૭ અઢીયું કેટલા?

(૨) એક શેરના ૨ાા પૈસા તો ૩૫ શેરના કેટલા ?

(૩) એક રૂપીઆનું ૫૯ શેર તો ૨ાા રૂપીઆનું કેટલું ?

(૪) ૨ાા આનાની પાઇ, ૨ાા રૂપીઆના આના કેટલા ?

(૫) કઈ સંખ્યામાં ૨ાા ઉમેરીએ તો ૯૦ાા, ૧૧૦, ૧૩૫, ને ૧૫૦ થાય.

નાણાંની સાધારણ વાત.

સાધન—નાણું હાજર રાખીને ચલાવવી.

૧

૧ પૈસાના અધેલા ૨.
૧ પૈસાની પાઇઓ ૩
૨ પૈસાનો ઢબુ ૧
૨ ઢબુનો આનો ૧

૨

૪ પૈસે આનો ૧
૮ પૈસાની બે આની ૧
૧૬ પૈસાની પાંવલી ૧
૩૨ પૈસાનો અર્ધો ૧
૬૪ પૈસાનો રૂપીઓ ૧

૩

૪ પૈસાનો આનો ૧
૨ આનાની બે આની ૧
૪ આનાની પાંવલી ૧
૮ આનાનો અર્ધો ૧
૧૬ આનાનો રૂપીઓ ૧

૪

૨ આનીની પાવલી ૧
૪ બે આનીનો અર્ધો ૧
૮ બે આનીનો ૧ રૂપીઓ ૧
૨ પાવલીનો અર્ધો ૧.
૪ પાવલીનો રૂપીઓ ૧

મનોયત્ન.

(૧) ૩ આનાની પાઇઓ કેટલી? ૧।। રૂપીઆના પૈસા કેટલા?
(૨) ત્રણ બે આનીના પૈસા કેટલા આવશે?
(૩) એક ચોપડીની કિંમત એક પાવલી, એક બે આની અને ૭ પૈસા આપ્યા તો કેટલી ગણાઇ?
(૪) ૭ રૂપીઆની બે આનીઓ કહો.
(૫) એક રૂપીઓ અને પાવલીના પૈસા કેટલા આવે?
(૬) ૧ રૂપીઆની પાઇઓ કેટલી?
(૭) ૬૪ બે આનીના રૂપીઆ કેટલા?
(૮) મારી પાસે ૧।। રૂ. ને ૬ પૈસા હતા તેમાંથી ૦)≡ નાં કેળાં લીધાં, ૬ પૈસાનાં બોર લીધાં અને ૨ પૈસાની પાનસોપારી લીધાં તો શું વધ્યું હશે?

વખતનું કોષ્ટક.

૧ દિવસના ૨૪ કલાક.	૩૦ દિવસનો ૧ મહિનો
૧ કલાકની ૬૦ મિનટ	૭ દિવસનું અઠવાડિયું.

અઠવાડિયાના વાર.

સોમ; મંગળ, બુધ, ગુરૂ, શુક્ર, શનિ, રવિ.

બાર મહિના.

૧ કારતક,	૪ માહ.	૭ વૈશાખ.	૧૦ શ્રાવણ
૨ માગશર.	૫ ફાગણ.	૮ જેઠ.	૧૧ ભાદરવો.
૩ પોશ,	૬ ચૈત્ર.	૯ અશાડ	૧૨ આસો

મનોયત્ન.

(૧) અઠવાડિયાના દિવસ કેટલા?

(૨) આપણી નિશાળમાં અઠવાડિયામાં કેટલા દિવસ ભણવાનું કામ ચાલે છે?

(૩) રા દિવસના કલાક કેટલા?

(૪) કાર્તક મહિનામાં તહેવાર કયા આવે છે?

(૫) ઉતરાણ કયા માસમાં આવે?

(૬) ફાગણ માસમાં અને ચૈત્ર માસમાં કયું પર્વ આવે?

(૭) દીવાળી કયા માસમાં આવે?

(૮) શ્રાવણ માસના તહેવાર બોલો.

(૯) શિયાળાના મહિના ગણાવો.

(૧૦) ચોમાસાના ચાર મહિના બોલો.